JAKIN

Karlos Santamaria Ansa

Isilik eta ia oharkabean joan zaigu Karlos Santamaria Ansa, 1997ko abenduaren 30ean, 88 urte estreinatu berritan.

Mende honek eman duen euskaldunik handienetakoa joan zaigu, eta ez du jaso behar eta merezi zuen azken agurrik. Oharkabean joan zaigu, bai, ez baikara jabetu galdu dugun gizonaren tamaina zein den handia.

Asko gara mundu honetan Karlos Santamariarekin betirako zorretan gaudenak. Horietako bat, *Jakin*. Zor hori goraki aitortuz, 1991ko urtarrilaren 11n, esker oneko omenalditxo bat eskaini genion, xumea, apala. Geroztik izan du handiagorik: apirilaren 13an Eusko Ikaskuntzak eskaini zion Manuel Lekuona Saria; hilabete beraren 27an Gipuzkoako Foru Aldundiak Urrezko Domina eman zion eta Gipuzkoako «Seme Kuttun» izendatu zuen; eta hurrengo urteko otsailean Euskal Herriko Unibertsitateak «Doctor Honoris Causa» izendatu zuen. Guztiak, gurearen ondoren, harrotasun-punttu batez diogu.

Gauza asko eskertu nahi izan genizkion 1991ko urtarrileko omenalditxo hartan. Lehenengo eta behin, *Jakin* aldizkaria «salbatu» izana, 25 urte lehenago, 1966-1967 urte haietan, noraezean eta galzorian zegoenean gure aldizkaria. Karlos-ek hartu zuen gidaritza, Rikardo Arregi eta Joan Mari Torrealdairekin batera eta *Esprit* txiki bat bihurtu zuen. *Esprit* Frantziako aldizkari pertsonalista ezaguna da. Karlos Santamariari esker lortu genuen proiektu bat burutzea, lantalde bat eratzea, gazte eta zahar, ezker eta eskubiaren konfiantza irabaztea. Bete-betean asmatu zuen ereduarekin eta

lanmoldearekin. Harrez gero hurbil sentitu izan dugu beti Karlos Santamaria. Hori gutxi bailitzan, bagenuen, eta badugu, besterik ere eskertzeko. Zer? Hauxe: zena zelako gurera hurbiltzea sekulako errekonozimendu bat izan zen guretzat. Guri, eta euskararen munduari, prestigioa eman zion Karlos Santamaria gurekin izateak, euskaltzale, abertzale. Nazioartean ezaguna zen Karlos Santamaria, intelektualki eta sasoiz bete-betean zegoen. Gu, aldiz, Euskal Herri komentualetik irtengabeko gazteak ginen. Karlos bezalako bat euskaltzale jakiteak eta sentitzeak prestigioa eman zion euskarari, eta guri konfiantza. Prestigioaren balio erantsi hori oso inportantea zen, garai hartan baserritarren hizkuntza gisa kontsideratua zen euskara kultur hizkuntza bihurtzeko apustua egina zuen aldizkariarentzat. Hitz batean, gugan sinestu izana eta gure gaztetasunari konfiantza egin izana eskertzen diogu.

Azpimarra ditzagun, bestalde, ahobatez aipatu izan diren Karlos Santamariaren dohainak: pentsatzailea, humanista, zientifikoa, matematikaria, ekintzailea, bultzatzailea, antolatzailea, buruz argia, azkarra eta bizia, irekia, ezagutza zabalekoa.

Euskaldun unibertsalaren egiazko eredutzat har genezake Karlos Santamaria. Sasi-eredu asko aurkeztu izan zaizkigu sarri, eta guztiek gauza bat zuten amankomunean: euskara baztertu edo ahaztu izana, bere herriarekiko atxikimendurik eza. Karlos Santamariak, aldiz, maisukiro lotzen ditu bi aldeak: nazioartean ezaguna eta estimatua izan da, bai intelektual gisa eta bai antolatzaile gisa. *Pax Christi*-ren Idazkari internazionala izan zen, eta honek Parisen zuen egoitza. Eta aurretik, eta batez ere, Donostiako Nazioarteko Solasaldien antolatzaile eta zuzendari izan zen Karlos. Ospe handikoak eta eragin ez txikiagokoak izan ziren Solasaldi haiek. Diotenez, ba omen dute zerikusirik Vaticanoko II. Kontzilioarekin eta Europako Batasunarekin.

Nazioarteko errekonozimendu honen bestaldean dago bere herriari izan dion atxikimendua eta herri horretako kultura eta hizkuntzaren alde egin duen borroka. Kultura partikularraren bidez bakarrik izan daiteke bat kultura unibertsalduna, Karlos Santamariaren pentsamoldean. Zuhaitzak ere zenbat eta handiago eta zabalago, hainbat eta sustrai sakonagoak behar ditu.

Sintesi zaila? Seguru baietz, baina Santamariarentzat ez zirudien horren zaila. Naturaltasun osoz egin ohi zuen uztarketa hori, eta hori bezala traszendentzia eta konpromezu soziopolitikoaren artekoa, eta beste edozein.

Esker gaiztoko gizarte honetan, beldur gara ez ote dugun derrefente baztertuko Karlos Santamariaren pentsamendua eta lana. Merezi duela, zor diogula esan eta kitto. Beldur gara, memoria eskaseko gizarte honetan, Karlos Santamariaren pentsamendua eta lana ez ote diren ezagutzera eman gabe geratuko, belaunaldien zoritxarreko etena areagotuz horrela. Karlos Santamariaren ondare intelektuala ezin dugu ezkutuan utzi.

Badago modurik arrisku horiek saihesteko. Badute zer esanik horretan herri honetako erakunde publikoek. Euskal Herriko Unibertsitateak, adibidez, ez al du pentsatu behar Santamariaren pentsamendua belaunaldi berriei luzatzeko moduren bat gauzatzea? Omenaldietako hitzak huts eta putz bihur daitezke oso erraz.

Zorionez, Karlos Santamariaren pentsamendua eta obra ezagutarazteko bidean, urrats batzuk eginak badira. Gipuzkoako Foru Aldundiak «Seme Kuttun» izendatzearekin batera, enkargu bat eman zion *Jakin* taldeari, hain zuzen ere Karlos Santamariaren pentsamendua eta obra bildu eta aztertzekoa.

Lan hori aspalditxo burutua da, entregatua. Kezkatuta gaude ez dela argitaratzen ikusita.

Bi atal nagusi ditu lanak: bilketa eta azterketa. Lehenean, Karlos Santamariak idatzitakoa bildu dugu, egunkari, aldizkari eta liburutan idatzi izan duena. Ia bi mila orrialde, denetara. Gehien-gehiena, egunkarietakoa da, mila bat lankidetza.

Gero, mila bat orrialdetan, horren guztiaren azterketa egin dugu. Santamaria bere osoan Joxe Azurmendik landu du, haren ideiak eta ekintzak aztertuz. Honen osagarri, sakontze-aldera, bost monografia datoz: «Bakea eta gerra. Etikaren eta teknikaren artean», Paulo Agirrebaltzategik idatzia; «Karlos Santamariaren pentsamendu politiko-soziala», Xabier Apaolazak egina; «Karlos Santamaria eta (euskal) kultura» jorratu du Joan Mari Torrealdaik; «Zientzia, teknika eta gizartea, Santamaria matematikariaren pentsamoldean»,

Xabier Eizagirre eta Andoni Ibarraren artean moldatu dute; eta azkenik, «Nazioartetik Donostiara, Donostiako Nazioarteko Solasaldiak (Conversaciones Católicas Internacionales de San Sebastián)», Joseba Intxaustik landu duena.

Esan bezala, Karlos Santamariaren lanak bildu eta klasifikaturik daude. Exhaustiboa izan nahi du bilketa honek. Azterketak, ordea, ez du Santamariaren pentsamendua eta obraren mamia agortu nahi: pentsamendu eta lan horren testuinguru historiko-filosofikoa argitu eta ildo nagusiak agertu nahi ditu. Gure lan honekin hasi besterik ez da egin Karlos Santamariari buruzko ikerketa. Betoz aztertzaileak, betoz haren jarraitzaileak, Karlos Santamariaren pentsaera eta espirituari gorputz ematera.

Jakin taldea komentziturik dago Karlos Santamariaren irudiak eta ereduak, haren pentsamenduak eta obrak, etorkizun emankorra dutela. Belaunaldi bati pentsatzen irakatsi zion. Belaunaldi berriei zergatik ez? Karlos Santamariak eskuartean erabili zituen gaiek, pertsona, estatua, nazioa, kultura, euskara, unibertsitatea, demokrazia, hezkuntza, fedea, etika, askatasuna, bakea, biolentzia, gerra, justizia eta beste mila eta gai hauei buruz duen ikusmoldeak interes bizi-bizia dute, bai gaur eta bai bihar.

Karlos Santamaria bere ideia eta ekintzetan ezagutzera eman behar, ordea. Horra gakoa: belaunaldi berriei hura ezagutzeko aukera eskaintzea. Seguru gaude, ezagutuz gero, maitatu eta miretsi egingo luketela Santamaria eta bere obra.